



## 2004 г. - крачка в територията на тайните *Александър Кашъмов, ПДИ*

През 2004г. във Върховния административен съд (ВАС) бяха разгледани значително количество дела по Закона за достъп до обществена информация (ЗДОИ), подкрепени или наблюдавани от екипа на Програма Достъп до Информация. От общо 24 съдебни дела, разгледани от ВАС в този период, 14 са решени окончателно в полза на жалбоподателите, оспорили отказ да им се предостави достъп до информация. Окончателно са отхвърлени само четири жалби. В пет случая решенията не са влезли в сила, като четири от тях са в полза на искащите информация. В един случай делото е препратено на Софийския градски съд.

Това е количествената страна на въпроса. Вижда се, че правото на информация наистина надделява над тайните, както изисква Конституцията. Още по-важното обаче е разбулването на загадъчната мистериозност, затаена в нещурмувани до гнес крепости като „гържавната“<sup>1</sup> и „търговската“ тайна. В свое решение тричленен състав на ВАС обяви, че не може да се отказва достъп до договор за обществена поръчка с възложител общината под предлог, че се защитава интересите на трето лице.<sup>2</sup> Делото бе образувано по повод отказ на кмета на Видин да предостави копие от договор с фирма за третиране на бездомните кучета, платен от бюджета на общината. В същото решение съгът постанови, че дори когато е налице търговска тайна (каквото не е случаят), пак информацията трябва да се даде, след заличаване на съответната клауза. Тоест на практика достъпът до част от информацията трябва да се осъществи чрез зачервяне на защитената клауза, параграф, изречение, ред, дума. Друг състав на съда продължи изясняването на така щекотливата тема за договорите с гържавата и общините по повод сключената от министър Калчев сделка за 30 000 пакети софтуер на Майкрософт. Според върховните магистрати контрактът с гиганта производител на компютърни технологии е несъмнено от обществен интерес и от него гражданинът би си съставил мнение за дейността на министъра на гържавната администрация. Ето защо не може да се говори в случая за тайна на „оперативната подготовка на актовете на гържавния орган“ (чл.13, ал.2, т.1 от ЗДОИ), когато въпросният документ е със самостоятелно значение.<sup>3</sup>

Върховният административен съд даде стриктни указания за прилагането на гържавната тайна като основание за отказ. Простото твърдение, че договорът с „Краун Ейджънтс“ бил класифициран или Правилникът за опазване на гържавната тайна на НРБ бил секретен не е законосъобразен отговор по ЗДОИ. В ре-

*продължава на стр. 2*

### ТЕМИТЕ В БРОЯ:

От съдебната зала:  
2004 г. - крачка в  
територията на тайните

Приключения със заявления:  
Къде и кой съхранява договора  
за ТЕЦ „Марица Изток-2“

Наблюдение на практиките:  
Сайт за незрящи и „Харта на  
клиента“ улесняват  
обслужването в Областна  
администрация - В. Търново

Случай на месеца:  
Обществена информация ли са  
търговските разрешителни

Екипът на ПДИ обсъди достъпа  
до информация през 2004 г.

Международни новини:  
Имената на бивши шпиони  
публикувани в Интернет  
„Гардиън“ печели дело за достъп  
до свидетелски показания

**Обществено обсъждане на  
Предложението за изграждане  
на ядрена централа на  
площадка Белене** ще се  
проведе на 7 януари 2005 г. от  
10:00 ч. в зала 8 на НДК.

Материалите, свързани с предложението за изграждане на ядрена централа на площадката на Белене, ще бъдат на разположение на всички заинтересовани физически и юридически лица всеки работен ден от 10:00 до 17:00 ч. в стая 525 на Министерството на енергетиката и енергийните ресурси - София, ул. „Триадица“ №8.

<sup>1</sup> Издаването на „гържавна тайна“ се инкриминира още от НК от 1951г.

<sup>2</sup> Решението е достъпно на [http://www.aip-bg.org/pdf/reshenie\\_4717.pdf](http://www.aip-bg.org/pdf/reshenie_4717.pdf)

<sup>3</sup> Решението за отмяна на отказа не е влязло в сила. Достъпно на [http://www.aip-bg.org/pdf/reshenie\\_071204.pdf](http://www.aip-bg.org/pdf/reshenie_071204.pdf)

шението за отказ (ако такова се издаде) задължително трябва да се прецизира категорията от списъка на тайните по Закона за защита на класифицираната информация, според съда. Освен членове на закона, съответният министър или друг задължен по ЗДОИ трябва да даде и мотиви, т.е. какъв вид сведения се съдържат в класифицирания документ. Досега съдът без изключения разглежда при поискване съответния секретен (класифициран) документ, за да се убеди, че е маркиран с гриф за сигурност, поставен от оторизиран служител.

Куриозите с държавната тайна показват нейната употреба далеч не само за защита на сигурността на нацията. Обявените за класифицирани технически възможности на радарите TR-4 за засичане на скорост на МПС се оказаха публикувани.<sup>4</sup> Ако беше гаден от Министерския съвет навреме, Правилникът за опазване на държавната тайна в НРБ можеше да послужи например за един по-добър анализ на правната уредба на тази тайна у нас.<sup>5</sup> Трябва обаче да отбележим важния факт, че едва след завеждането на това дело правителството се зае да преразгледа засекретяваните по-рано документи и разсекрети 1484 от тях през месец юни 2004 г. Ето как „националната сигурност“ или още по-точно - общественото благо, бе гарантирано чрез обществения достъп вместо с тайната.

Други интересни дела: Софийският градски съд обяви за нищожен отказа на външното министерство да разкрие кореспонденцията от 1970 г. между България и Испания относно статута на г-н Симеон Сакскобургготски. Според министерството тук се засяга обществената идентичност на бившия монарх и настоящ министър-председател. След съдебното решение обменените между държавите ноти бяха разкрити. Петчленен състав на ВАС даде указания на Висшия съдебен съвет (ВСС) да осигури дължимия по закон достъп до публичните му заседания.<sup>6</sup> Председателят на Сметната палата бе осъден да изпълни закона за публичност на имуществата на висшите държавни длъжности, като осигури достъп на ямболския вестник „Тунджа“ до

декларацията на апелативния прокурор Йордан Иванов. Държавните институции трябва да осигурят право на желаещите да се запознаят с документите относно убийствата в Лондон български писател Георги Марков и дисидента Илия Минев, като оставят избора на формата на достъп на заявителите.<sup>7</sup>

Покрай гражданите и НПО, които съдят държавата за отказана информация, се увеличава и броят на журналисти и медици - жалбоподатели. Докато през 2001г. Алексей Лазаров от в. „Капитал“ бе самотен воин за прозрачност на заседанията на Министерския съвет, през 2004г. картината е много по-различна. Васил Чобанов и още трима журналисти от различни медици повдигнаха въпроса за публичността на заседанията на ВСС. Вестник „Монитор“ поиска от президента Георги Първанов съвместния доклад на Националната служба за сигурност (НСС) и Националната разузнавателна служба (НРС) за участието на БСП в т.нар. Иракгейт. Таня Петрова от в. „Сега“ се поинтересува от разрешенията на просветния министър Игор Дамянов за нагпланов прием на ученици, електронното издание „Всеки ден“ - от нотите между България и Испания от 1970г., Христо Христов от в. „Дневник“ - от документите на бившата Държавна сигурност за Георги Марков, Паулина Трифонова от в. „24 часа“ - от командировъчните на министрите. От ямболския вестник „Тунджа“ също не се колебаят дали да влязат в съдебна битка. Делата на представителите на медиите привличат вниманието на обществото, като дават кураж на гражданите да търсят правата си - от една страна, и карат чиновниците да се замислят сериозно за изпълнението на законовите си задължения - от друга.

В заключение - броят на делата расте, решенията на съда се задълбочават в проблематиката, обществото се интригува от достъпа до информация и прозрачността на властта, а на последната ѝ се налага да се съобразява с всичко това. Обикновеният човек стъпва с твърди крачки по стъпалата на кабинетната етажност, където се решава съдбата му, за да влезе, където трябва, дори и в „стаята на тайните“. А за какво друго изобщо е демокрацията?!

<sup>4</sup> Решение на ВАС 3-чл. състав по а.г. № 2238/2003г. по дело, образувано по жалба на Ю. Чолаков с/у отказ на министъра на вътрешните работи.

<sup>5</sup> Анализът бе представен на международния симпозиум „Национална сигурност и открито управление“ през май 2003г. във Вашингтон, САЩ. Оставаме управляващите сами да разсъдят знак за какво е впечатлението, което оставят подобни казуси.

<sup>6</sup> Вж. предходния бюлетин.

<sup>7</sup> Решението по първия случай е достъпно на [http://www.aip-bg.org/pdf/resh\\_hristo.pdf](http://www.aip-bg.org/pdf/resh_hristo.pdf). По второто дело вж. Решение на ВАС 3-чл. състав по а.г. № 3378/04г.

## Къде и кой съхранява договора за ТЕЦ „Марица Изток-2“ Фани Давидова, ЦДИ

### Предисторията и фактите

Националната Електрическа компания ЕАД (НЕК) е създадена като еднолично акционерно дружество със 100% държавно участие и седалище в гр. София.

През 2000 г., след преобразуване на дружеството, от него са отделени няколко нови държавни дружества, сред които и ТЕЦ „Марица-Изток 2“.

Нашата история, започва през 1998 г. (ТЕЦ „Марица-Изток 2“ е още в НЕК ЕАД), когато е обявен и проведен търг за доставка и монтаж на парна турбина за втори блок на централата. Тогава все още няма закон за обществените поръчки, който да гарантира прозрачност при осъществяването на подобни дейности.

През 2004 г. репортерът Милена Димитрова, работеща за телевизионното предаване „На чисто“ се връща към въпросната 1998 година, за да провери обстоятелствата около провеждането на въпросния търг. Процедурата отдавна е приключила, турбината отдавна е доставена и монтирана, няма никаква видима причина информацията за този търг да бъде скрита и отказана.

„Да, ама не!“ - както казват някои други водещи, в други телевизионни предавания.

### Приключението

1. През юни Милена Димитрова изпраща заявление за достъп до обществена информация, адресирано до изпълнителния директор на НЕК. Със заявлението, репортерката иска да получи копие от „Цялата налична документация по тръжната процедура, проведена от НЕК през 1998 г. за доставка и монтаж на парна турбина за втори блок на ТЕЦ „Марица-Изток 2“.

От НЕК отговаря изпълнителният директор:

Първо, ние сме търговско дружество и като такова нямаме задължение да предоставяме информация по реда на ЗДОИ, и

Второ, от 2000 година ТЕЦ „Марица-Изток 2“ не е в системата на НЕК, а самостоятелно търговско дружество, така че питайте си ги тях.

2. През септември Милена Димитрова (следвайки съветите на изпълнителния директор на НЕК) отправя искането си към директора на ТЕЦ „Марица-Изток 2“.

От ТЕЦ „Марица-Изток 2“ отговарят:

Първо, исканите от вас документи се намират в НЕК и затова препращаме заявлението Ви към тях.

Второ, при нас се съхраняват постъпилите предложения за участие в тръжната процедура, но тях можем да ви ги предоставим, само след като попитаме участниците в търга дали са съгласни. Вече сме предприели стъпки в тази посока.

3. От НЕК също отговарят:

Първо, вече сме Ви отговаряли по този въпрос, но въпреки това, пак ви напомняме, че въобще не сме задължени да Ви предоставим тази информация, защото сме търговско дружество, и

Второ, Вие искате информация, която се отнася до отношения на дружеството с трети лица, а това противоречи на целта на ЗДОИ, разписана в чл.2, ал.1.

Вдъхновено от оказа на НЕК ЕАД, ръководството на ТЕЦ „Марица-Изток 2“ забравя за предприемането на обещаните стъпки за получаване на съгласие от участниците в търга и да ги попита съгласни ли са техните оферти да бъдат предоставени.

### Почти Хепи Енд

Като последна възможност, през декември репортерът Милена Димитрова подаде заявлението си до министъра на енергетиката и енергийните ресурси Милко Ковачев, който упражнява правата на едноличен собственик в дружеството. В отговорът си до нея, министър Ковачев обещава да изиска документите от двете предприятия и да ги предостави на журналистката. Тя все още чака...

### Изводите

Къде и кой съхранява документите по проведения търг за доставка и монтаж на парна турбина за втори блок на ТЕЦ „Марица-Изток 2“, не става ясно.

Винаги когато се отказва информация от подобен вид възникват основателни съмнения за корупция или извършени нередности. Дори и по-късно информацията да се предостави, обикновено съмненията продължават да се носят във въздуха.

Съществува нормативна празнота по отношение на предоставянето на обществена информация от страна на търговските дружества-монополисти, особено на онези, предоставящи обществени услуги - като водоснабдителна, топлоснабдителна, електроснабдителна и пощенска. Дори потребителите трудно се добират до елементарна информация, свързана с дейността на тези дружества и качеството на техните услуги.

## Сайт за незрящи и „Харта на клиента“ улесняват обслужването в Областна администрация - В. Търново

Светослав Стефанов, координатор на ПДИ, Велико Търново

Сайтът на областна управа Велико Търново може да се ползва и от незрящи. Официалната презентация на нововъведението бе през февруари 2004 г. Само за периода март - септември има отчетени над 350 посещения в него. Уеб-страницата беше тествана от Виктор Любенов - компютърен специалист, който работи в брайловата печатница на Съюза на слепите в България и е сътрудник на фондация "Хоризонти". Неправителствената организация подпомага хора със зрителни увреждания в сферата на образованието, информационното обслужване и професионалната реализация. Подобна практика за улесняване на достъпа до информация от хора в неравностойно социално положение за съжаление не е масова. Според г-н Любенов, бездействието или бавното действие на институциите са причините за липсата на решения в тази насока. Едно от изключенията е [www.vt.government.bg](http://www.vt.government.bg), ползва мой.

Областната администрация във Велико Търново е първата, в която е приета т. нар. „Харта на клиента“. В нея се съдържат стандарти за качествено извършване на административните услуги за физически и юридически лица. Документът е утвърден от областния управител Красимир Генчев в изпълнение на правителствената стратегия за модернизация на сградната администрация и правителствената програма за подобряване на административното обслужване. Целта е чрез хартата гражданите да бъдат максимално улеснени и облекчени от администрацията, както и да се пестят тяхното време.

„Хартата на клиента“ съдържа и нормативните актове, които определят правата на гражданите при административно обслужване. В разбираем и достъпен стил са обяснени правомощията на областния управител, структурата на Областната администрация, посочени са сроковете за отговор и начините за обжалване на административни актове. Специално място в документа е отделено за разяснения по прилагането на Законите за достъп до обществена информация и за защита на личните данни.

Стандартите, заложи в „Хартата на клиента“, предвиждат улеснен достъп до различните услуги, внимателно и любезно обслужване от страна на служителите, достъпен отговор в определените срокове и др. Документът съдържа информация за това какво отношение могат да очакват гражданите при административно обслужване. Има указания към кого и как те да се обръщат с молби и жалби,

ако са недоволни от качеството и срока на извършената административна услуга, както и вариантите на отговорите, които могат да получат.

Клиентите на областна управа във В. Търново имат възможност да попълват специална анкета, в която да изразяват удовлетвореността си от обслужването, или да направят това във форума на интернет-страницата на администрацията.

Наскоро областна управа във В. Търново получи и друго признание за предлаганите възможности за добро административно обслужване. Интернет-сайтът на администрацията беше номиниран в уеб-конкурса БГ Сайт 2004 „Тръгни от тук“ в категорията „Правителство и закон“. За участие в тази категория бяха регистрирани общо 12 сайта, като този на областна управа бе един от четирите номинирани за награда.

### Стандарти на административното обслужване

#### 1. По-лесен достъп до нашите услуги

- Областна администрация - Велико Търново започва работа в 9,00 часа и приключва работния си ден в 17,30 часа. От 12,00 до 12,30 часа има регламентирана почивка за всички служители. Всеки петък от 13,00 часа е приемен ден на областния управител. За Ваше удобство можете да уговорите предварително точния час за среща на телефон 062/600-464. Приемния ден на заместник областния е всеки четвъртък от 14.00 часа.

- В сградата има приемна зала, както и информационно табло, на което е изложена най-важната и актуализирана информация, която би Ви била полезна.

- Поставени са указателни табели, с описание на вида административни услуги, извършвани от областна администрация.

- На Ваше разположение има паркинг пред сградата и са предприети нужните мерки да направим нашата сграда достъпна за хора с увреждания. За целта северният вход на сградата е специално реконструиран за улесняване на тяхното придвижване.

- На интернет страницата на Областна администрация - В. Търново можете да намерите основни форми и заявления, молби и жалби във вид на формуляри. Те имат само препоръчителен характер. В приложенията са посочени най-често изискуемите документи при подобен тип ситуации.

- Нашата интернет страница е специално разработена по начин, който дава възможност незрящи граждани да получат достъп до съдържащата се в нея информация.

Из „Харта на клиента“ достъпна на:  
<http://www.vt.government.bg/documents/harta.doc>

**Случаят**

Този месец представяме на вашето внимание случай, който макар на пръв поглед да не поставя въпрос с особена правна сложност, е често поставян пред юристите на ПДИ.

Проблемът е общ за много хора, живеещи в съседство със заведения. Нашият случай е свързан с ресторант в квартал „Надежда“, създаващ доста неприятности, свързани с дълго работно време, шумни скандали, неизхвърлен боклук и пр. По тази причина съседите се интересуват от това, доколко е законна дейността на заведението и какви са условията, при които собствениците на ресторанта са получили разрешителни за упражняване точно на такъв вид търговска дейност.

В края на миналия месец, е подадено заявление до район Надежда - Столична голяма община, с което се иска да бъдат предоставени копия от следните документи:

1. Разрешение за ползване на строеж от фирма ЕТ „XXX“ за магазин за промишлени стоки в кв.Х на адрес ....

2. Търговска регистрация № ..... за обект, на фирма ЕТ „XXX“ находящ се на адрес .....

3. Удостоверение за регистрация на обект за търговия с храни на фирма ЕТ „XXX“

В срок е получен отговор от администрацията на район Надежда, в който ѝ се предоставя единствено информация по т.1 от заявлението. Отказан е достъп до информацията по т.2 и 3 с мотив, че исканите документи не са създадени от администрацията на район Надежда и затова заявлението следва да се препрати до Столична РДНСК и СХЕИ.

**Относима правна уредба**

- Закон за достъп до обществена информация
- Закон за храните
- Закон за защита на потребителите и на правилата за търговия
- НАРЕДБА за реда за провеждане на търговска дейност на територията на Столична община

**Коментарът**

Въпросите, които поставя горният казус са два:

Първо, задължени ли са държавните органи да предоставят документи, които само се съхраняват при тях, разбира се в рамките на тяхната компетентност. В конкретния случай - задължена ли е общината да предостави копия от разрешителните, издадени от РДНСК и СХЕИ?

Второ, обществена информация ли са търговските разрешителни за търговски обекти?

Отговорът на първия въпрос е даден еднозначно от разпоредбата на чл. 3, ал.1 от ЗДОИ: *„Този закон се прилага за достъп до обществената информация, която се създава или се съхранява от държавните органи или органите на местното самоуправление...“* Иначе казано и отнесено към конкретния случай, гостатъчно е, че исканите документи се намират и се съхраняват в район Надежда, за да съществува задължението те да бъдат предоставени.

Отговорът на втория въпрос също е еднозначен. Разрешителните за търговските обекти са обществена информация без всякакво съмнение, защото:

1. Търговската дейност е дейност, която се извършва при условията на максимална публичност. Публичността на предмета на дейност, капитала и управлението на търговските дружества се гарантира от Търговския закон (търг. регистър е публичен) и от специалните закони, които регламентират правилата на определени видове търговия.

2. В конкретния случай разрешителните за производство и търговия с храни се вписват в т.нар. Национални регистри на обектите за производство и търговия на храни. Съгласно Закона за храните - чл.14, ал.3, данните от регистъра са публични и се публикуват в Интернет.

3. Във всички търговски обекти, които извършват търговия с храни, алкохол, тютюневи изделия, търговците поставят на видно място разрешителните и лицензиите си за извършване на този вид дейност. Именно заради тази максимална публичност, няма никаква логика да не се предоставя подобна информация по реда на ЗДОИ.

## Екипът на ПДИ обсъди достъпа до информация през 2004 г. Антон Андонов, ПДИ

Екипът на Програма Достъп до Информация проведе работна среща с координаторите от страната на 10-12 декември 2004г.

Преглед на законодателството, свързано с достъпа до информация и неговите ограничения направи Александър Кашъмов. Иницирани са промени в Закона за защита на класифицираната информация (ЗЗКИ) от председателя на ДКСИ Цвета Маркова. Те касаят унищожаване на класифицирана информация - има предложение да отпадне правилото, че един документ не може да бъде унищожен в продължение поне на една година дори и да е издадено решение за неговото унищожаване. Друго предложение се отнася до изменение на чл.26, ал.2 относно служебната тайна - предлага се тя да се определя със закон. Това е опасно изменение, защото изпълнителната власт би получила неограничена възможност да определя какво да е служебна тайна, смята Александър Кашъмов. Той допълни, че предложението „Маркова“ не е гласувано от Министерския съвет.

Внесен е законопроект за изменение в ЗЗКИ-проектът е на Юлияна Дончева и касае отпадането на думата „местоположение“ от Списък на категориите информация, подлежащи на класификация като гържавна тайна. Аргументи за това са: наличието на сателитни снимки, които се разпространяват свободно, местоположението на обектите е описано в Кадастъра, който е публичен, а защитата на информацията е със срок, т.е. всяка информация рано или късно ще бъде разсекретена.

Фани Давидова представи законодателството, свързано със защитата на лични данни. Тя напомни за приетите изменения в Закона за здравето, регламентиращи реда за събиране на данни за пациенти и информирането им относно здравния им статус. От месец май 2004 г. двама експерти на ПДИ - Александър Кашъмов и Фани Давидова - участват в работна група за изменение и допълнение на Закона за защита на личните данни. Окончателен текст с промени все още не е изготвен. Фани Давидова представи и случаите, които се получават от координаторите на ПДИ.

Най-общо нарушенията по ЗЗЛД се свеждат до събирането на копия от лични карти, има случаи за отказ на предоставяне на епикризи на лица от здравните заведения и се отказва достъп до трудови досиета, най-вече на уволнени служители.

Гергана Жулева представи резултатите от Международния мониторинг на състоянието на достъпа до информация през 2004. През тази година той се е провел в 16 страни.

При подготовката на доклада за България са използвани данни от подаване на заявления за достъп до обществена информация до общинските администрации в градовете София, Лом и Монтана, съдилищата - Върховен Касационен Съд и Окръжен съд в Монтана, Министерския съвет и Министерствата на отбраната, на труда и социалната политика, на околната среда и водите, на икономиката. Резултатите през 2004 година са по-добри в сравнение с тези от 2003 година, подчерта г-жа Жулева. Според нея основният проблем при прилагането е следването на буквата на закона, но не и на неговия дух.



През 2004 г. екип на ПДИ и екосдружението „Природа наздаем“ работи по доклад „Оценка на достъпа до информация, общественото участие и достъпа до правосъдие по въпроси, свързани с околната среда“. Кирил Терзийски представи изводите и препоръките от оценката.

Александър Кашъмов направи кратък преглед на съдебните дела, водени от ПДИ през годината.

## Имената на бивши шпиони публикувани в Интернет *BBC News, 16 ноември 2004 г.*

Словашкото правителство започна разсекретяването на хиляди полицейски файлове от комунистическата ера. Целият архив от 60 000 файла ще бъде публикуван онлайн през следващите шест месеца. Гражданите на Словакия ще получат достъп до истинските или кодирани имена на хората, които са работили за предишния режим. Файловете, които датират от средата на 50-те години на миналия век, съдържат списъци с повече от 21 000 имена, включително тези на доносници и на доказани дисиденти. С отварянето на досиетата се отбелязва 15-та годишнина от Нежната революция срещу комунистическото управление. Институтът за национална памет-държавен орган, който проучва архивите на комунистическия режим от две години-даде публичност на 20 000 досиета в интернет през средата на ноември 2004 година. С това действие ще се даде възможност на обикновените граждани да разберат кой е доносничил срещу тях. Освен имената на агентите и сътрудниците на режима, в интернет ще има и списък на дейностите, в които са били подозирани хората.

„Архивът на бивша Чехословакия се разделя между Чехия и Словакия през 1993 година, когато двете страни се отделят. Република Чехия отвори досиетата миналата година, а националистичният лидер Владимир Мечияр, гържеше словашките в тайна докато беше на власт. Впоследствие оповестяването на досиетата беше забавено от противопоставянето на службите за сигурност. През юли 2004 година, настоящите тайни служби поискаха от Парламента да запази файлове от комунистическия режим в тайна, тъй като част от събраната от шпиони информация се отнася до сложни технологии и това може да доведе до международен скандал. Парламентът отхвърли искането. От Института за национална памет казват: "Като обществена институция, получихме пълномощия от Парламента да дадем публичност на тези файлове, тъй като смятаме, че те са важни за изследователи, които все още се опитват да завършат картината на живота в комунистическия период. И разбира се, има обикновени хора, които са любопитни да разберат кой ги е шпионирал или кой е имал право да стреля по онези, които са се опитвали да пресекават границата с Австрия.“

Според историка Душан Деак обществото само печели от публикуването на тази информация.

„Хората са склонни да изхвърлят на боклука тонове страници истинска история. Не може да се изгради бъдеще, ако се пренебрегва миналото. Тайните служби не бива да се страхуват от отрицателни последици дотолкова, доколкото те са се освободили от комунистическите шпиони.“

Общественото мнение относно разсекретяването на файловете е противоречиво. Едни граждани смятат, че каквото и да е ставало в миналото, не е важно. Трябва да знаем какво се случва в настоящето. Други пък искат да знаят кой им е попречил да влязат в университета или да получат повишение в работата. Трети оправдават сътрудничеството с режима като неизбежно средство за оцеляване и социално развитие. По време на комунистическия режим тайната полиция използвала сложна мрежа от шпиони и доносници, за да повдигне обвинения срещу предполагаеми противници на режима. 230 екзекуции, 280 000 присъди за лишаване от свобода по политически причини и около 7 000 случая на затваряне в психиатрични заведения пряко волята са приблизителни цифри от дейността на тайната полиция. На интернет страницата [www.upn.gov.sk](http://www.upn.gov.sk) са публикувани електронни копия на регистрираните в Словакия клон на Чехословашката тайна полиция. Файловете съдържат информация за всички, към които тайната полиция е проявявала интерес от средата на петдесетте до 1989 година.

Социалистическото правителство на Унгария също оповести плановете си за отваряне на досиетата от Комунистическия период. Работи се по законопроект, чието приемане ще даде право на достъп до документи, свързани с националната сигурност, които се съхраняват в историческите архиви. Такива са досиетата, подготвени от комунистическите служби за сигурност, които съдържат имената на сътрудници на разузнаването, контрразузнаването и вътрешните разузнавателни служби. Очаква се парламентът да гласува предложението за отваряне на архивите в началото на 2005 година.

Седмица след публикуването на първите Словашки досиета в интернет, високоставени политически фигури, чиито имена фигурират в списъците на доносниците, твърдят, че досиетата са ненадеждни източници на информация.

**Превод от английски: Диана Банчева**

## „Гардиън“ печели дело за достъп до свидетелски показания Диана Банчева, по материали на в. „Guardian“ и в. „The Telegraph“

В навечерието на влизането в сила на Закона за свобода на информацията на 1 януари 2005, Върховният съд на Великобритания даде достъп до съдебни материали, свързани с корупционно дело на английския вестник „Гардиън“<sup>1</sup>. През декември 2004 година съдът разреши на екипа на вестника да се запознае със съдебни файлове, съдържащи свидетелските показания на изпълнителния директор на „Алвис“, фирма производител на танкове, със седалище в Ковънтри. Според обвинението по делото, фирмата е платила подкуп от 16,5 милиона британски лири на най-голямата дъщеря на бившия индонезийски президент Сухарто, за да осигури продажба за 160 милиона лири на танкове „Скорпион“ през деветдесетте години на миналия век. Танковете са влезли в употреба за упражняване на вътрешни репресии. „Алвис“ се е опитала да запази документите в тайна, но след тридневната пледоария на адвокатата на „Гардиън“, Върховният съд разпореди вестникът да получи копия от материалите. В аргументите на съдебния състав се изтъква сериозността на „Гардиън“ като медия и липсата на причина да се откаже достъп до съдебните материали.

Свидетелските показания, публикувани на интернет страницата на „Гардиън“ разкриват дългогодишните усилия на „Алвис“ да си осигури подкрепата на влиятелни хора от правителството и армията. Най-накрая танкопроизводителят успява да привлече дъщерята на президента, както

и дъщерята на военен офицер, за да получи подкрепата и на войската. Продажбата на стоте „Скорпион“-а е била съпроводена с обещание от страна на Индонезийското правителство да не използва танковете за вътрешни репресии. Впоследствие, танковете се оказват ефективни при потушаването на няколко отцепнически въстания на територията на страната. Продажбите са реализирани с подкрепата на Британската служба за обезпечаване на кредити за износ, чиито служители вероятно са били наясно или поне са предполагали за нередностите в търговията с Индонезия. Сегашните собственици на „Алвис“ също бягат от отговорност, като прехвърлят вината за неетичната и корупционна политика на компанията върху предишното ръководство.

Въпреки всичко, случаят има положителни последици. Редакторът на „Гардиън“ определи решението на съда като изключително важно за разпознаване значението на пресата при отразяване на съдебни дела. Той изрази мнението, че демократичният принцип на откритост ще бъде защитаван и утвърждаван и след влизането в сила на Закона за свобода на информацията във Великобритания от началото на 2005 година. Поредица от статии във вестник „Телеграф“, обаче, изразяват съмнението за постигане на пълна прозрачност в условията на консервативната английска административна система.<sup>2</sup>

<sup>1</sup> Документацията по случая е достъпна на: <http://www.guardian.co.uk/armstrade/story/0,10674,1369662,00.html>

<sup>2</sup> <http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/news/2004/11/29/nshred29.xml>



### Програма Достъп до Информация

София 1000,  
бул. Васил Левски N 76, ет. 3, ап. 3  
тел./факс. (+ 359 2) 988 5062, 986 7709, 981 9791  
E-mail: [office@aip-bg.org](mailto:office@aip-bg.org)  
[www.aip-bg.org](http://www.aip-bg.org)

**Редакционен екип:** Александър Кашъмов,  
Дарина Палова, Диана Банчева, Гергана  
Жулева, Катерина Коцева, Кирил Терзийски,  
Николай Маревков, Фани Давидова  
Редактор: Антон Андонов  
Оформление: Николай Маревков

*Този бюлетин се издава в рамките на проект „Прилагане на Закона за свобода на информацията“ с финансовата подкрепа на Програмата за социална трансформация в Централна и Източна Европа (МАТРА) на Министерството на външните работи на Холандия.*

©Програма Достъп до Информация

Материалите в това издание са обект на авторско право.

При цитиране позоваването на източника е задължително.

Изразените в бюлетина мнения и възгледи не ангажират и не отразяват тези на Министерството на външните работи на Кралство Холандия